Editörden/Editorial

İlahiyat Akademi Dergisi olarak bu sayımızı "ahlak"a ilişkin konulara ayırdık. İnsanın bir ahlak varlığı olması ve varlığını ahlaki özne olarak sürdürmesi bu alana yönelmemizin başlıca nedenidir. Bu bağlamda ahlakın, insanın alemdeki varoluşunu anlamlandırması hasebiyle sahip olduğu ehemmiyet onu çeşitli açılardan gündeme almamızı gerektirmektedir. Farklı alt başlıklarda her biri alanında uzman akademisyenlerce hazırlanmış makaleleri bir araya getirdik. Ahlak alanının zengin birikimi düşünüldüğünde ele alınan konular eksik görülebilir. Ancak bu sayıyı ahlak alanına bir giriş olarak düşünüp daha kapsamlı bir ahlak dosyasıyla tekrar karşınızda olabilmeyi umduğumuzu da ifade etmeliyiz.

Malum olduğu üzere insanlıkla başlayan ahlaki sürece ilişkin oluşmuş; sözlü, yazılı, dini, ideolojik, mitik, mistik, formel ya da geleneksel muazzam bir miras bulunmaktadır. Yeryüzünde insan varolduğu müddetçe bu birikim artmaya devam edecektir. Zira insanoğlunun ahlakla ilişkisi fıtri/ontolojik zorunlu bir ilişkidir. Bu nedenle varoluşunun tabii bir gereği duygu, düşünce ve eylemleriyle insanın, bu alana ilişkin her türlü yönelişinin tarihsel süreçte ve şimdi ilgiye mazhar olması son derece doğaldır. Dolayısıyla her zaman diliminde olduğu gibi şimdi de aynı konu ve sorunlar çerçevesinde aynı kavramlar ve fakat farklı yorum ve yaklaşımlarla bu alan güncelliğini koruyacak ve yapılacak incelemeye, kurgulamaya, araştırmaya, eleştiriye ait farklı çalışmalarla akademinin de gündeminde olmaya devam edecektir.

Ahlakın insan varlığının vazgeçilmezi olması bu alanda birbirinden farklı birçok anlayışı da beraberinde getirmiştir. Oluşan bu farklı yaklaşımların tabii, zorunlu, aşkın birçok sebep ve kaynağının bulunduğu bilinmektedir. Bu bağlamda insanoğlu birlikte yaşamın huzur, saadet ve devamı ve ahlaki anlamda bir uzlaşma için, çeşitli toplumlarda, farklı dönemlerde birçok teşebbüslerde bulunmuştur. İnsanoğlunun bu gayretinde en büyük katkıyı da, fıtri ihtiyacının tezahürü olan dinden/dinlerden (beşeri-semavi) elde etmiştir. İnsanlığın ahlaka ilişkin yolculuğunda dinlerden bağımsız farklı anlayışlara sahip olduğu da bilinmelidir. Zira fıtri olarak hırs, iktidar, güç, mal, vs. arzusuyla hareket eden muhterislerin ahlaki alanda oluşturulmak istenen toplumsal mutabakatlara büyük zararı verdikleri bununla birlikte alternatif ahlak anlayışları oluşturdukları da bir vakıadır.

Evrensel ahlak ilkelerine ihtiyacı olan insana İslam'ın sunduğu imkanlar bugün için insanlığın ve özelde de Müslümanların tam anlamıyla farkına varabildikleri bir şey değildir. Kainattaki muazzam ahenkle uyumlu temel insan haklarının gözetildiği değerlerle kurulması gereken birlikte yaşam koşulları maalesef dünyevileşme ve nefsi arzularla belirlenmekte bu da asgari düzeyde de olsa insanlığın huzuruna yardım etmemektedir. Bugün bütün insanlığın, savaş,

zulüm, ve bilumum haksızlıklar karşısında muhtaç olduğu erdemleri kendilerine sunan bir alan olarak genelde ahlaka özelde İslam ahlakına yönelme, çöküşten önceki kurtuluşa dair bir alternatif ve müracaat edilmesi gereken bir çözüm olarak kendisine yönelecek ilgiyi beklemektedir. Adaletin olmadığı, hakkın ihlal edildiği, mazlum ve mağdurların çoğalıp seslerinin duyulmadığı, insanlık onurunun hiçe sayıldığı, şimdilik evrende yaşayabileceğimiz tek yuva konumunda olan dünyamızın bizden sonraki nesiller için de zaruri olan nimetlerinin bugünden aşırı bir hırsla tüketildiği bir dünya hiç kimse için yaşanılır bir dünya olmayacaktır. Dolayısıyla ekmeğe, suya, havaya, bedenimizin duyduğu ihtiyaç gibi ruhumuzun ihtiyacı olan ahlaki erdemlere de ferdi, ailevi, toplumsal ve çevresel yaşantımızda olması gerektiği gibi yeniden yer açmamız ve eğitim ilkelerimizi ahlaki değerleri tesis edecek tarzda yeniden ve geç kalmadan şekillendirmemiz gerekmektedir. Burada sizlerle paylaştığımız ilmi çalışmaların bu yönde bir katkısının olması en büyük temennimizdir.

Bu sayıda biz kısmi bir değerlendirmeyle alana ilişkin bir farkındalık oluşturmaya, nazari ve ameli tüm boyutlarıyla devamlı ve ehemmiyetle ele alınmasının zaruretine dikkat çekmek istedik. Ferdi, ailevi, sosyal ve dini hayatında sahip oldukları farklılıklara rağmen insanlık aleminin saygıdeğer bir paydaşı olarak dünyanın her yerinde saygın ve haklarını kullanmada sorunsuz bir fert ve toplum için maddi sorunlarla boğuşan değil, manen güçlü ve saygıdeğer olmak için üstleneceğimiz ve vazifemiz olan sorumlulukları bilmek ve uygulamak için yeniden ve geç kalmadan ahlaka dair bir çağrı yapıyoruz. Kendi çapında bu küçük adımımızı içeren ve yeni çalışmalara teşvik olmasını umduğumuz makalelerimizle sizleri baş başa bırakıyoruz.

Bu sayımızdaki makaleleri teorik ya da pratik ahlak konularından herhangi biriyle sınırlandırmadan, ya da sadece bir ahlak problemi üzerinden planlamadan, genel anlamda ahlaka ilişkin birbirinden farklı alt başlıklarda yapılan çalışmalardan oluşturarak, ülkemizdeki ahlak müktesebatına değişik perspektiflerden akademik anlamda küçük bir katkıda bulunmayı hedefledik.

Bu sayının elinizde olmasını imkan sağlayan sayın Şehmus DEMİR başta olmak üzere bütün teknik ekipteki arkadaşlarıma, mütercim, yayın uzmanları, redaksiyondaki çalışma arkadaşlarımız ve editör yardımcısı araştırmacımıza, tabi ki birbirinden değerli makaleleri kaleme alan değerli bilim insanlarına kalbi teşekkürlerimi arz ediyor ve siz değerli okuyucularımızı da saygı ve muhabbetle selamlıyorum.

Prof. Dr. Eyüp BEKİRYAZICI
Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
İlahiyat Akademi Dergisi Sayı Editörü

Editorial

As the Journal of Theological Academia, we dedicated this issue to the "moral" issues. The fact that humans are moral creatures that maintain their presence as moral subjects is the main reason we chose this field. Therefore, as ethics makes the presence of humans in the universe more meaningful, its importance requires us to review ethics from many aspects. We collected articles from different sub-topics prepared by the academicians who are experts in these topics. Considering the rich content of the field of ethics, the topics reviewed may seem insufficient. However, we should state that we hope this issue is regarded as an introduction to ethics and we can offer a more extensive ethical study next time.

As known to all, there is a great verbal, written, religious, ideological, mythical, mystical, formal, or traditional heritage regarding ethics which has started with the birth of the first human. This ethical accumulation will continue to grow bigger as long as people live on earth. The relationship between humans and ethics is naturally/ontologically obligatory. Therefore, it is totally natural for people's various orientations with emotions, opinions, and actions to receive attention in the past and present time, which is a natural result of existence. In addition, this field will continue being up to date with the same concepts but different interpretations and approaches as seen in every period up to now, and it will be reviewed by different literatures with the studies of different reviews, structures, researches, and criticisms.

The fact that ethics is imperative for humans has brought up many different perceptions in this regard. It is known that these different perceptions have many natural, obligatory or other related reasons and sources. People of different societies have made many attempts in different periods for collectively living in peace, wellness, and ethical understanding. Mankind has received the greatest support in this regard from religion/religions (anthropic-celestial), which is essentially the reflection of natural needs. It should be noted that people's journey into ethics may be related to non-religious perceptions. It is a fact that people acting in greed and desires of authority, power, wealth, and so on, do harm to the social agreements to be formed in the society, and they have formed alternative moral perceptions in this regard.

The opportunities provided by Islam to all humans who need universal ethical principles are not thoroughly understood by people, especially by Muslims. Life conditions to be set with the values which observe the basic human rights in accordance with the unique universal harmony are unfortunately determined through profanation and sensual desires, which do not help the social peace even at the minimum level. Humans focus on ethical approaches based on their religions as fields that provide the merits needed against wars, torment, and all sorts of unfair

actions, and they expect attention as an alternative of salvation before downfall and as a solution. The opportunities and resources of the world, where justice is absent, rights are not executed, oppressed people and victims increase while finding no solution, human dignity is neglected, and which is the only universal place we can live in, are rapidly and greedily consumed although these opportunities and resources are necessary for next generations. Such a world will not be livable. Thus, just like our bodies needing food, water, and air, the merits our spirits need should be included in our personal, familial, social, and environmental lives, and we should pave the way for these merits and form ethical principles to organize the ethical values once again without losing time. Our greatest wish is to provide contribution in this regard with the Islamic science-based studies we have shared with you.

Performing a partial evaluation, we aimed to raise awareness regarding this field and draw attention to the obligation of continuously and significantly reviewing the theoretical and practical aspects in this issue. Despite the personal, familial, social, and religious differences, we as an esteemed shareholder among all creatures call for ethical aspects once again and without losing time for learning and implementing the responsibilities which we will undertake to be spiritually strong and esteemed instead of suffering from material problems in becoming those who use their rights in every place of the world. We present you this study containing our humble efforts in this regard and serving the purpose of paving the way for new studies.

We organized ethical articles with different sub-headings in this study without limiting to any theoretical or practical moral issues or without performing any plans solely on a moral issue, and we aimed to make an academic contribution to the ethical acquis in Turkey from various perspectives.

I extend my sincere gratitude to all members of the technical staff, especially Şehmus DEMİR who has made it possible for us to deliver this issue to you, and to translators, publication experts, proofreaders, the researcher who is also the assistant editor, and of course the scientists who have produced priceless studies. I also greet you, our esteemed readers, with respect and sincerity.

Prof. Dr. Eyüp BEKİRYAZICI

Faculty of Divinity, Atatürk University

Issue Editor of The Journal of Theological Academia

الكلمة الافتتاحية

لقد خصصنا عددنا هذا من «المجلة الأكاديمية» لكلية الإلهيات لموضوعات خاصة بـ«الأخلاق». إن أهم سبب لاهتمامنا بهذا المجال هو أن الإنسان يعد كيانا أخلاقيا، يعيش حياته وهو يمارس الأخلاق. وفي هذا السياق فإن الأهمية التي تتمتع بها الأخلاق من حيث إضفائها معنى على وجود الإنسان في هذا العالم تجعلنا ندرجها ضمن الموضوعات التي نتناولها من زوايا عدة. ولقد جمعنا مقالات كتبها أكاديميون متخصصون في مجالهم في مختلف الموضوعات. وعندما نفكر في الخبرات الثرية لمجال الأخلاق، سنجد أن الموضوعات التي تمت مناقشتها في هذا المجال لا تزال قاصرة. لكن ينبغي لنا أن نوضح أن هذا العدد سيكون بمثابة مقدمة لمجال الأخلاق، وأننا نأمل في أن نطل عليكم مجددا بملف أشمل عن هذا المجال.

وكما هو معلوم فهناك إرث عظيم خاص بالعملية الأخلاقية بدأ وتشكل مع بدء الإنسانية، فهذا الإرث هو إرث ينقسم إلى أقسام منها الشفهي والكتابي والديني والأيدولوجي والأسطوري والصوفي والرسمي والتقليدي. وستستمر هذه الخبرات في التراكم طالما ظل الإنسان حيا في هذا الكون. ذلك أن علاقة بني البشر بالأخلاق هي علاقة فطرية / وجودية. ولهذا السبب فمن الطبيعي للغاية أن يكون هناك اهتمام خاص اليوم وعلى مر التاريخ كذلك بكل محاولات الإنسان من أجل الاهتمام بهذا المجال من خلال مشاعره وأفكاره وأفعاله التي تعد جميعا حتمية ضرورية لوجوده في هذه الحياة. ولهذا فإن هذا المجال سيحافظ على واقعيته الآن كذلك، كما كان في كل زمان، من خلال المفاهيم ذاتها لكن بواسطة تفسيرات ومقاربات مختلفة، كما أنه سيكون موضوعا يتناوله الأكاديميون من خلال دراسات متنوعة خاصة بالفحص والتدقيق والبحث والنقد الذي سيجري من أجله.

إن كون الأخلاق شيئا لا غنى عنه لوجود الإنسان يتضمن كذلك العديد من المفاهيم المختلفة عن بعضها بعض في هذا المجال. ويعلَم أن هناك العديد من الأسباب والمصادر الطبيعية والإلزامية والفائقة الخاصة بهذه المقاربات المختلفة. وفي هذا السياق فقد أقدم الإنسان على العديد من المحاولات في مختلف العصور والمجتمعات من أجل التصالح على المستوى الأخلاقي لتحقيق مبدأ العيش سويا في ظل أجواء من السعادة والطمأنينة. ولقد حقق الإنسان أكبر منفعة خلال هذه المحاولات من خلال دين/ الأديان (السماوية – البشرية) التي تعد تجليا لحاجته الفطرية. وعلينا أن نعلم أن البشر كانت لديهم كذلك مفاهيم مختلفة مستقلة عن الأديان في رحلتهم الخاصة بالأخلاق. ذلك أن الطّامعين الذين يتحركون فطريا من خلال مشاعر الجشع والرغبة في القوة والمال وما إلى ذلك يلحقون ضررا كبيرا بالمصالحات المجتمعية المراد صياغتها في المجال الأخلاقي، لكنهم في الوقت ذاته يصوغون مفاهيم أخلاقية بديلة.

إن الإمكانيات التي يقدمها الإسلام للإنسان، الذي يحتاج إلى المبادئ الأخلاقية العالمية، ليست شيئا يدركه الناس عامة والمسلمون خاصة اليوم بشكل كاف. إن شروط العيش سويا التي يجب وضعها من خلال القيم التي تراعي حقوق الإنسان الأساسية المتوافقة مع التجانس الرائع بين الكائنات يتم تحديدها – للأسف – من خلال أمور دنيوية ورغبات نفسية، وهو ما لا يساعد على بث الطمأنينة ولو بالحد الأدنى بين البشر.

تحتاج الإنسانية اليوم إلى الأخلاق عموما والأخلاق الإسلامية خصوصا لما تقدمه من فضائل يحتاج إليها البشر لمواجهة الحروب وأحداث الظلم التي يتعرضون لها، غير أن هذه الوتيرة تحتاج هي الأخرى لما تمثله من حل بديل يجب اللجوء إليه كطوق نجاة أخير قبل الغرق. لن يستطيع أحد أن يعيش في عالم محروم من العدل، ينتهك فيه كل حق، ينتشر فيه الظلم والمظلومون ولا يسمع أحد أصواتهم، يستهان فيه بشرف الإنسانية، تستهلك فيه بإفراط النعم الضرورية التي يجب أن نتركها للأجيال التي ستأتي بعدنا ليعيشوا في هذا العالم الذي يعد العالم الوحيد الذي يمكننا أن نحيا به في الوقت الراهن. ولهذا علينا أن نعيد من جديد حجز مكان للفضائل الأخلاقية، التي تحتاج إليها أرواحنا كما تحتاج أبداننا إلى الخبز والماء والهواء، داخل حياتنا الفردية والأسرية والاجتماعية كما يجب أن تكون، وأن نعيد رسم ملامح مبادئنا التعليمية دون تأخر بالطريقة التي تجعل القيم الأخلاقية أساسا لحياتنا. ونأمل أن تقدم الدراسات العلمية التي سنطلعكم عليها هنا مساهمة كبيرة في هذا المجال.

لقد أردنا في هذا العدد لفت الانتباه، من خلال عملية تقييم جزئية، إلى أهمية ترسيخ الوعي في هذا المجال وإلى ضرورة تناول هذه المسألة باستمرار واهتمام بكل أبعادها النظرية والعملية. إننا نطلق دعوة جديدة من أجل الأخلاق دون أي تأخر لكي نعرف المسؤوليات الملقاة على عاتقنا لنكون محترمين وأقوياء داخليا ولنكون أفرادا مسالمين لا يقتتلون بسبب المشكلات المادية مع سائر أفراد المجتمع ونستخدم حقوقنا في إطار قواعد الاحترام في كل مكان في العالم بصفتنا جزءا مهما ومبجلا من عالم الإنسانية، وذلك بالرغم من كل الاختلافات القائمة بيننا في حياتنا الفردية والأسرية والاجتماعية والدينية. نترككم الآن مع مقالاتنا التي نأمل أن تكون بمثابة خطوة صغيرة نقدم عليها في هذا المجال وأن تشجع إصدار أعمال جديدة.

لقد سعينا في عددنا هذا لتقديم مساهمة ضئيلة على المستوى الأكاديمي من وجهات نظر مختلفة للمكتسبات الأخلاقية في بلادنا، وذلك من خلال دراسات تجرى تحت عناوين فرعية مختلفة لكنها خاصة بمجال الأخلاق بالمفهوم العام، على ألا نختزل مقالاتنا في واحد من الموضوعات الأخلاقية النظرية أو العملية أو نركز على مشكلة أخلاقية واحدة بعينها.

أتوجه بجزيل الشكر والعرفان للدكتور شيخ موسى دمير الذي لم يبخل بأي جهد لصدور هذا العدد، وكذلك لكل زملائنا الأعزاء في الفريق الفني والمترجم وخبراء النشر والعاملين في قسم التحرير والتصحيح ومساعد المحرر، كما أعرب عن خالص شكري وتقديري للعلماء الأفاضل الذين كتبوا هذه المقالات التي تعد كل واحدة منها قيمة في حد ذاتها.

أ.د. أيوب بكيريازيجي
كلية الإلهيات بجامعة أتاتورك
محرر العدد